SVO/EVY/KT

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

HE 130/2025; vastine valiokunnalle annettuihin asiantuntijalausuntoihin

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä kirjallista vastinetta liittyen otsikon hallituksen esitykseen eduskunnalle. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa seuraavaa:

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Asiantuntijalausunnon muutosehdotuksesta ovat antaneet Akava, Kansaneläkelaitos (Kela), Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Eläketurvakeskus, Mikro- ja yksinyrittäjät ry (MYRY), Suomen Ammattilittojen Keskusjärjestö SAK ry, STTK ry, Suomen Journalistiliitto, Suomen Yrittäjät ja Uusi työ ry.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:lla ei ole huomautettavaa lakiesityksen sisältöön. Suomen Yrittäjät kannattaa esitystä ja pitää sitä tärkeänä ja perusteltuna yrittäjien yhdenvertaisen kohtelun ja reilun kilpailuasetelman näkökulmasta. Myös Kela pitää perusteltuina hallituksen tavoitteita edistää YEL-työtulon määräytymisen selkeyttämistä ja odottaa YEL-järjestelmän jatkokehittämistä niin, että YEL-työtulo määräytyisi selkeämmin todellisten tulojen mukaan. Väliaikaisesti sovellettavaksi tarkoitetulla esityksellä ei katsota olevat merkittäviä vaikutuksia työeläketurvaan eikä esityksellä ole merkittäviä vaikutuksia Kelan etuuksien toimeenpanossa. Eläketurvakeskus pitää perusteltuna muutosesityksen tavoitetta yrittäjien yhdenvertaisesta kohtelusta. Eläketurvakeskus toteaa, että se on ollut tukemassa hallituksen esityksessä viitattua YEL-järjestelmää koskevaa selvityshenkilön selvitystyötä.

Suomen Journalistiliitto kannattaa voimaantulosäännöksen muuttamista, koska se parantaa yrittäjien yhdenvertaisuutta ja kilpailuasetelmaa. Muutos on väliaikainen, mutta liitto näkee muutoksen tärkeänä ennen laajempaa YEL-uudistusta. Liitto haluaa korostaa hallituksen tavoitetta, että YEL-maksut perustuisivat todellisiin tuloihin. Myös Mikro- ja yksinyrittäjät ry (MYRY) kannattaa muutosta tärkeänä, mutta painottaa myös ratkaisun väliaikaisuutta. Ehdotettu tarkistamismäärän rajoitus tukee aloittavien yrittäjien maksukykyä ja yritystoiminnan jatkuvuutta. MYRY pitää erittäin tärkeänä laajaa YEL-uudistusta viimeistään vuoteen 2029 mennessä. Kokonaisuudistus on ratkaiseva koko järjestelmän uskottavuuden, toimivuuden ja kestävyyden kannalta. Lisäksi MYRY nostaa esiin siirtymäsäännöksen seurannan tärkeyden ja järjestelmää koskevan tiedottamisen ja neuvonnan merkityksen yrittäjille. Uusi Työ ry kannattaa muutosta ja näkee sen tarkoituksenmukaisena yhdenvertaisuutta, oikeusturvaa ja ennakoitavuutta lisäävänä toimenpiteenä ennen laajempaa YEL-järjestelmän uudistamista. Yhdistys korostaa myös YEL-työtulon määräämisen käytännöissä joustomahdollisuuksia. Yhdistys näkee perustelluksi, että valtio kantaa vastuuta eläkekertymän vajeesta, koska se on syntynyt menneiden vuosien lainsäädäntöpäätösten seurauksena.

SAK ei kannata YEL-työtulon tarkistusten rajoituksen laajentamista entisestään. SAK katsoo, että tarkistamismenettelyn rajoitus 4000 euroon ylläpitää alivakuuttamista ja toimii vastoin tavoitetta vähentää valtion rahoitusosuutta. Esitys ei myöskään paranna tavoitetta kilpailuneutraliteetista yrittäjätyönä ja palkansaajan työnä tehdyn työn välillä. Myöskään STTK ei kannata esitystä YEL-työtulon korotusrajan laajentamisesta. Muutosehdotus lisää alivakuuttamisen aiheuttamaa haittaa yrittäjien sosiaaliturvalle ja julkiselle taloudelle. Esityksessä olisi tullut huomioida vaikutukset työmarkkinoiden rakenteeseen ja kilpailuneutraliteettiin. Olisi ollut tarkoituksenmukaista tehdä YEL-järjestelmän tarvitsemia muutoksia vasta YEL-selvitystyön valmistuttua. Samoin Akava pitää ongelmallisena rajoituksen laajentamista, koska se lisää valtion maksuosuutta ja

hidastaa alivakuuttamisen korjaamista. Nämä kaikki nostavat esiin, että vaikka yrittäjien eläkelain ja yrittäjien muun sosiaaliturvan kehittämiselle on selkeä tarve, olisi ollut tarpeen, että muutoksia YEL-järjestelmään tehtäisiin käynnissä olevan selvityshenkilön selvitystyön tulosten perusteella sen määräajan ollessa 30.11.2025.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että 1.1.2023 voimaan tulleen muutoksen tärkein tavoite oli löytää keinoja vaikuttaa työpanokseen nähden liian alhaisten työtulojen (ns. alivakuuttamisen) aiheuttamaan nousuun YEL-järjestelmän valtionosuudessa. Eläkevakuutuslaitosten tehtäväksi säädettiin YEL-työtulon säännönmukainen tarkistaminen 3 vuoden välein lakiin kirjattujen työtulon perusteiden mukaan, ja täsmennettiin, mitä tietoja eläkevakuutuslaitoksen on otettava huomioon vahvistaessaan työtulon. Itse työtulon määritelmää ei muutettu tässä yhteydessä. Samoin kuin syksyllä 2022 on ajankohtaisessakin taloudellisessa tilanteessa kaikilla yrittäjillä haasteita kustannustason kohoamisen ja muun tulevaisuuteen liittyvän epävarmuuden vuoksi. Ehdotuksella edistetään asiantuntijalausunnoissa todettuun tapaan kaikkien yrittäjien keskinäistä yhdenvertaisuutta ja kilpailuasetelmaa ja kyetään parantamaan yrittäjän työn aikaista toimeentuloa antamalla mahdollisuus huojennettuihin YEL-vakuutusmaksuihin. Ministeriö arvioi myös, että väliaikaisena toimenpiteenä nyt esitetty rajaus ei aiheuta merkittävää heikennystä tarkistamisen kohteeksi tulevien yrittäjien eläketurvaan.

Kuten hallituksen esityksen sivulla 11 on mainittu, tarkistamismenettelyssä on tähän mennessä sen kohteena olleisiin YEL-työtuloihin tullut keskimääräinen 4100 euron korotus. Ministeriö arvioi, että laajennettunakin tarkistuskorotuksen vaikutus työtulosummaan ja siten valtionosuuteen tulee sen rajaamisesta huolimatta olemaan kokonaiskuvassa myönteinen, koska tarkistuksen piirissä on tuhansia YEL-työtuloja.

Lisäksi kuten hallituksen esityksen sivulla 8 on mainittu, on hallitus käynnistänyt YEL-järjestelmän kehittämistarpeita koskevan arvioinnin selvityshenkilön työnä. Selvityksen on määrä valmistua 30.11.2025. Selvityksen valmistuttua on tarkoitus, että YEL-järjestelmään valmistellaan muutoksia ns. puoliväliriihen kirjausten mukaisesti niin, että yrittäjien eläkevakuutusmaksu perustuisi nykyistä selkeämmin yrittäjän todellisiin tuloihin. Nämä muutokset tulisivat voimaan 2029, jolloin nykyisen työtulon määrityksen siirtymäaika olisi päättymässä.

Laki tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Asiantuntijalausunnon muutosehdotuksesta ovat antaneet Akava, Puolustusministeriö (PLM), SAK, STTK ry, Suomen Rauhanturvaajaliitto ja Vammautuneet Kriisinhallintaveteraanit ry (VKV ry).

PLM kannattaa muutosta parannuksena nykytilaan, mutta ehdottaa pidennystä kolmeen vuoteen, jotta hoito olisi linjassa Kelan kuntoutuspsykoterapian enimmäisajan kanssa. PLM katsoo, että näin vähennettäisiin tarvetta siirtyä toiseen hoitojärjestelmään. Pidennyksestä aiheutuvat lisäkustannukset olisivat vähäiset verrattuna kahden vuoden malliin.

Suomen Rauhanturvaajaliitto pitää kahden vuoden pidennystä tärkeänä, mutta katsoo, että kiinteä aikaraja tulisi poistaa laista kokonaan. Liitto huomauttaa, että psyykkinen oireilu voi ilmetä pitkän ajan kuluttua palveluksesta. Lisäksi hoitoajan laskenta tulisi aloittaa hoidon aloituksesta, ei diagnoosista ja korvattavuuden piiriin tulisi myös lisätä psyykelääkkeillä tuettu hoito. Huomiota olisi kiinnitettävä myös hoidon jatkuvuuteen, jota tulisi parantaa ja huolehtia tarvittavien psykoterapeuttien ja muun hoitohenkilöstön riittävyydestä.

Vammautuneet Kriisinhallintaveteraanit ry (VKV ry) kannattaa muutosta, mutta esittää tarkennettavaksi, että aikaraja laskettaisiin hoidon aloituksesta. Lakiin tulisi lisätä korvaus lääkinnällisestä hoidosta ja mahdollistettava uudelleenarviointi kahden vuoden jälkeen. VKV ry nostaa esiin, että psyykkisiä oireita ja niiden korvattavuutta tulisi arvioida kokonaisuutena, jossa suurin haaste on lain 7 §:n säännön mm. traumaperäisen stressihäiriön korvattavuudesta, joka perustuu ICD-10 -tautiluokitukseen. Säännöstä tulisi muuttaa ottaen huomioon WHO:n uusi tautiluokitus ICD-11.

SAK, STTK ry ja Akava toteavat kukin, että niillä ei ole huomautettavaa ns. kriisinhallintatapaturmalain muutokseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että Valtiokonttorilta (VK) saadun arvion mukaan vakuutuslääketieteellisestä näkökulmasta asiantuntijalausunnoissa esiin nostettu aikarajan pidentäminen 3 vuoteen ei vaikuttaisi korvaustoimintaan merkittävästi korvauspalvelun työn tai muutoksesta muutoin aiheutuvien kustannusten suhteen. Kokemuksen mukaan pidempiaikaisesti hoidontarpeessa olevien määrät ovat kuitenkin varsin vähäisiä ja suurin osa VK:lle tulevista suosituksista on 20 hoitokertaa. Nämä ehditään yleensä toteuttaa jo ensimmäisen vuoden aikana. Myös mahdollinen jatko on usein voitu korvata vuoden määräajan sisällä. VK:n mukaan tapaukset, joissa hoidon tarve jatkuu vielä vuoden jälkeen ja joissa olisi hylätty vuoden ylittävät hoitokulut, ovat äärimmäisen harvinaisia. Määräajan pidennys vaikuttaisi kuitenkin olemassa olevin tiedoin mahdolliselta. Sen sijaan aikarajan muuttaminen alkamaan vasta hoitosuhteen aloituksesta edellyttää tarkempaa arviointia siitä, mitä tässä yhteydessä tarkoitettaisiin ”hoitosuhteen aloittamisella”. Laissa nyt olevaa ”tuen tarpeen ilmenemisestä” voidaan pitää yksittäiseen vahinkotapaukseen liittyvän lääketieteellisen selvityksen perusteella täsmällisesti määrittyvänä ilmauksena.

Esityksellä ei puututa VK:n ja HUS Traumaterapian välillä sovittuun toimintamalliin, joka on osoittautunut toimivaksi. VK:n korvaustoiminnan käytännön kokemuksen mukaan on osoittautunut hyväksi, että selvittely ja hoito tapahtuu HUS:n Traumaterapiapolilla, koska hoidon tason varmistaminen on tärkeässä asemassa. VK:n selvittämän mukaan HUS voi itse ehdottaa jatkohoitoa heillä, jos näkevät kriittiseksi jatkaa hoitoa heti arviojakson jälkeen. Näin ollen maksusitoumuksia on myönnetty myös HUS:ssa jatkuvaan hoitoon. Yleisesti ottaen korvaustoiminnassa annettavan hoidon tulee olla yleisesti hyväksyttyä ja lääketieteellisesti vaikuttavaksi todettu. Vakuutusjärjestelmät eivät myöskään järjestä tarpeellista hoitoa, vaan tehtävänä on maksaa kustannuksia. Näin ollen VK kykenee ainoastaan suosittelemaan eri tahoja, joiden kautta terapeuttia on mahdollista etsiä ja myöntää maksusitoumuksen. Valtiokonttori korvaa maksusitoumuksen mukaisesti aiheutuneet kustannukset. Kuten hallituksen esityksen sivulla 19 on todettu, olisi myönteistä, jos kriisinhallintatehtävissä toimineiden tarvitseman psyykkisen tuen konsultaatiopaikkoja olisi kattavasti hyvinvointialueilla. Esityksellä tai VK:n keinoin ei ole kuitenkaan ole mahdollista vaikuttaa käytettäviin resursseihin eikä hyvinvointialueiden toimintaan.

Vaikka selvittelyn alussa asetettava diagnoosi voi olla epävarma, tällöinkin korvauksia voidaan maksaa. Yleisimmin diagnoosiksi vahvistuu myöhemmin traumaperäinen stressihäiriö (PTSD), sopeutumishäiriö, ahdistuneisuushäiriö tai masennus. Tässä yhteydessä selvitetään aina myös palvelussairautena korvaamisen mahdollisuutta (7 § nojalla), mutta harvemmin kriteerit täyttyvät. On tavallista, että ei voida osoittaa mitään yksittäistä tapahtumaa, jonka vuoksi terapia on tarpeen.

Mitä tulee asiantuntijalausunnossa viitattuun traumaperäiseen stressireaktioon, STM toteaa seuraavaa: Voimassa olevassa työtapaturmalainsäädännössä on säädetty henkisestä järkytysreaktiosta, joka voidaan korvata tapaturman seurauksena. Sääntelyssä henkisellä järkytysreaktiolla tarkoitetaan akuuttia stressireaktiota, traumaperäistä stressihäiriötä ja tuhoisaa kokemusta seuraavaa persoonallisuuden muutosta, jotka nykyisellään vastaavat ICD-10-

tautiluokituksen mukaisia tautinimikkeitä. Sääntely on sama kaikissa tapaturmalaeissa, mukaan lukien sotilastapaturmalait ja maatalousyrittäjien tapaturma- ja ammattitautilaki.

Kaikissa laeissa tapaturman seurauksena korvattavan vamman tai sairauden lääketieteellinen syy-yhteys vahinkotapahtumaan on välttämätön edellytys korvaamiselle. Tästä syystä korvausedellytysten selkeyden ja yhdenvertaisen soveltamisen varmistamiseksi säännöksiin on kirjattu, että henkisen järkytysreaktion osalta syy-yhteyden arvioinnin mahdollistamiseksi edellytetään, että vahingoittuneella on todettu traumaperäiseen stressihäiriöön sopiva oireisto kuuden kuukauden kuluessa vahinkotapahtumasta. Soveltamiskäytännössä tämä tarkoittaa, että jos tila pitkittyy yli puoli vuotta tai oireet ilmenevät yli kuuden kuukauden kuluttua, oireita ei pidä ilman erityisiä perusteita enää liittää tiettyyn stressiä aiheuttaneeseen tapahtumaan eikä kysymyksessä todennäköisesti ole siihen syy-yhteydessä oleva stressireaktio. Mitä pidempi aika alkuperäisestä tapahtumasta on kulunut, sitä hankalampaa syy-yhteyden toteaminen olisi, sillä esiin tulleiden oireiden juurisyyt voivat olla moninaiset ja henkilön tilaan voivat vaikuttaa hyvin monet eri tekijät (esim. haasteet työelämässä tai avioero).

Ainoastaan nyt esillä olevan lain säännöksen muuttaminen eriyttäisi sääntelyn muusta sotilastapaturmalainsäädännöstä ja lisäksi jättäisi virka- ja työehtoiset puolustusvoimien, poliisin ja muun turvallisuussektorin työntekijät eriarvoiseen asemaan, vaikka näillä on tehtävissään vastaavia henkeä uhkaavia ja sellaisina traumatisoivia tilanteita. Tästä syystä muutoksia tulisi arvioida ja valmistella tapaturmasääntelyn kokonaisuutena, jolloin valmisteluun on kytkettävä laajasti eri tahoja ja työelämän osapuolia. ICD 11 -tautiluokituksen käyttöönotto on viivästynyt alkuperäisistä suunnitelmista, mutta luokitusmuutoksen sisältö olisi tietenkin tarkoituksenmukaista huomioida sääntelyä uudelleen arvioitaessa.

Hallitusneuvos Kirsi Terhemaa